

לקרוא המועדים כיון שמוטל על הב"ד ואין
אחר יכול לעשותן.

לסמוך, להניף דאפי" אם מהני שליח
בתנופה עכ"פ בלא דעתו מסתבר שא"א
לעשות אם לא מצד זכ"י אולי אפשר וצ"ע.
לקדש אשה להסוברים לברך דהא א"א רק
ע"י שליחות.

לקום מפני זקן, לקדש השם, לשמור
חוקיו כשמסלק תפיליו.

ליבם אע"ג שאח אחר יכול ליבם גם עליו
המצוה כמו על השני וכנ"ל ואע"ג דהמצוה
בגדול אינו אלא דין קדימה לכתחלה וצ"ע.
לתת ראשית הגז ומתנות כהונה להסוברים
לברך ע"ז.

לעשות ציצית תפילין מזוזה סוכה ולולב
לדעת הירושלמי אע"ג שאם אחר יעשה עשוי
כבר ביארנו לעיל בדעת ריב"א דמ"מ מצות
עשי' לא תתקיים כשאחר יעשה מאשר
כשהבעלים יעשו ועדיף מקביעת מזוזה
בעצמה דאפשר לה להתקיים ע"י אחר.

לקרות ק"ש על ק"ש שעל המטה
להמצריכים לברך כשמכוון לצאת ידי ק"ש
בזה.

בתוספתא דברכות, ואע"ג שאם אחר יעשה
המצוה ^{נראה} לא יצטרך הוא לעשות, נראה
דכיון דהמצוה מוטל על כולם וכל כהן
שיעשה עושה המצוה ל"ש בזה שנעשה ע"י
אחר, וכ"כ הרמב"ן בס"פ ר"א דמילה לענין
ברכת למול את הגרים.

ולפ"ז ה"ה כל המצות המוטלות על הכהנים
כגון תרומת הלשכה והדלקת המנורה וציצית
שמן על המצורע ואכילת תרומה וזריקה,
וכל ט"ו עבודות כהונה כלן יברכו בל'
וכ"ש קידוש ידים ורגלים, ול"ד לשחיטה
וכל הני שחשב הרמב"ן לקמן בכלל ג' שכל
אלו מוטל על הבעלים ומ"מ אם אחר יעשה
שוב אין הבעלים צריך משא"כ אלו שמוטל
על כולם בשוה וכל העושה אותן עושה
מצותו, ואולי גם קידוש אפר פרה והזאה
ונתינת צדקה והלואה לעני ועקירת ע"ז
ותיקון מידות ומשקלות כיון שאינו מוטל
על אדם מסוים יותר מחברו יברכו בכולן
בל' וצ"ע.

לבטל חמץ להסוברים לברך, ולא דמי
לביעור חמץ שכאן אין אחר יכול לבטל שלא
מדעת הבעלים.

כלל ב) וכן כל מה שצריך להשתתף בממונו מברך לעשות.

הדלקת נ"ח כדעת הירושלמי, ואע"ג
דבעירוב כ' רמב"ן לברך על מצות וכמש"כ
ריטב"א שיכול לזכות שלא מדעתו בשבילו
עירוב דזכות הוא לו אע"ג דאם מזכה לו
ממילא הוא ממנו, צ"ל דכאן בנר חנוכה

כגון להדליק נר של חנוכה, אבל בנר שבת
כ' הריטב"א לברך על הדלקת, ונראה דס"ל
דא"צ להשתתף שם בממונו, ועי' או"ח סי'
רס"ג ס"ז וצ"ע, ודעת ס' תניא מובא בחי'
אנשי שם פ"ק דפסחים לברך על מצות

א"א לזכות לו שלא מדעתו שמא רוצה להדליק בעצמו וצ"ע. והמאירי הקשה דהא גם שחיטת פסחו וקדשיו צריך להיות שלו, וי"ל דמשום שחיטה דעלמא תקנו גם כאן על השחיטה דהא הרמב"ן ס"ל דלא חילקו בין מילת בנו

למילת אחר.

ועוד כתב הרמב"ן טעם אחר על נ"ח משום שהרואה מברך וזה א"א ע"י אחר, [וצ"ע דהא הרואה אין מברך כלל ברכת להדליק], ולפ"ז בנר שבת בודאי יברכו על הדלקה כמש"כ הריטב"א.

כלל ג) מצוה שאחר יכול לעשותה בלא מינוי שליחות מברך על.

כמו על ביעור חמץ אבל בביטול חמץ יברכו לבטל כנ"ל.

על השחיטה אפי' בפסחו וקדשיו כיון דסתם שחיטה אפשר ע"י אחר.

על המילה אפי' במילת בנו כנ"ל, ומה שמברכין להכניסו כתב הריטב"א משום שהיא ברכת השבח וכן למול את הגרים שהיא ג"כ אחר המילה והיא ברכת השבח, אבל הרמב"ן בעצמו בס"פ ר"א דמילה נתן טעם אחר בלמול את הגרים משום שהגר ממציא עצמו מקרי שא"א לעשות ע"י אחר ועוד שכל ישראל מצווין למולו ע"ש, ומשום שהרמב"ן אזיל שם בשיטת הרי"ף שאין ב' ברכות במילת גרים ועבדים רק ברכת למול לפני העשי', ואפשר דבברכת להכניסו מודה לטעם הריטב"א, א"נ ברכת להכניסו כיון שנתקנה בעיקרה בשביל האב ל"ש ע"ז שאחר יעשה וכנ"ל בשיטת הריב"א.

על מצות עירוב משום שאחר יכול להניח עירוב שלא מדעתו דזכות הוא לו כ"כ הריטב"א ועמשכ"ל.

על מקרא מגילה שיוצא ע"י שמיעה בלי

קריאה ונוסח הברכה על מקרא ול"ד לשופר ששם נוסח הברכה על השמיעה וזה א"א ע"י אחר וע"י ר"ן.

על פדיון הבן משום שאחר יכול לפדות שלא מדעת האב, כ"כ הריטב"א וכ"נ בר"ן וע"י יו"ד סי' ש"ה ס"י ובאחרונים שם, וע"י בריב"ש סי' קל"א טעמים אחרים.

על כיסוי הדם ^{09/09/2018} כ"כ הריטב"א, אבל אבודרהם הקשה דכיסוי א"א ע"י אחר (כנראה כוונתו משום שהמצוה מי ששפך יכסה ואם אחר יכסה ביטל המצוה של לכתחלה וצ"ע) ותי' דגמר מצות שחיטה היא והו"ל כברכות הנעשין אחר המצוה כדלקמן כלל ד'.

על הדלקת נר שבת ויו"ט כ"כ הריטב"א, אבל האבודרהם כתב דכיון שכל א' רגיל להדליק מפני חביבות המצוה מברך להדליק. על קביעת מזוזה, על קביעת מעקה כ"כ הריטב"א ומיושב קושיית המאירי.

על טבילת כלים, על שלוח הקן שאם אחר ישלח ג"כ יתקיים המצוה, אך צע"ק דאחר כיון שאין לוקח הבנים אין עליו מצוה כלל,

ושמא כיון שא' לקח הבנים יש מצוה על כל ישראל לשלח האם ואפשר שבאמת מברך לשלח.

על פדיון פט"ח שאם אחר פדה שלא מדעתו פדיונו פדוי כמ"ש בבכורות י"א א' וע"ל כלל ו'.

כלל ד) מצוה שנעשה הברכה אח"כ מברך על.

כמו על נטילת לולב דמדאגביה נפק ב' ולכך לא חילקו אפי' באופן שעדין לא יצא. על נטילת ידים, על הטבילה, על מצות תפילין על תפילין של ראש משום שכבר הותחלה המצוה בתש"י, כ"כ הריטב"א ואבודרהם.

ואבודרהם הוסיף ג"כ על כיסוי הדם משום שהותחלה המצוה בשחיטה ועמש"כ לעיל, ואפשר דהוא הדין ברכת על העריות משום שהיא אחר האירוסין כמש"כ תוס' בפסחים ז' א'. וברכת לישוב בסוכה לא מקרי שכבר הותחל עי' ר"ן.

כלל ה) מצוה שמנינה על שם שעבר מברך על.

כגון ספירת העומר דהו"ל כמצוה שכבר עברה עי' ר"ן, ולפ"ז בספירת שמיטת ויובלות שמנינה ע"ש להבא יברכו לספור, והריטב"א כתב עוד טעם בספירת העומר בשם הראב"ד לפי שאין בה מעשה, וכן

י"ל במקרא מגילה ופדיון מע"ש (ושמא התם שחל הפדיון מקרי מעשה), אך קשה מהלל ובר"כ ולעסוק בד"ת, ונראה דהראב"ד צירף שני הטעמים יחד וכן משמע לשונו ע"ש.

כלל ו') מצוה שהיא רשות ואינה מצוה כלל מברכין בעל.

דהיינו על פדיון וחילול מע"ש שהיא רשות לגמרי, ול"ד להפרשת תרו"מ שהיא מצוה אף אם אין רוצה לאכלם (שיש ראשונים סוברים כן כדלקמן בדעת ההשלמה), ול"ד לפדיון פט"ח שהוא ג"כ מצוה שמצות פד' קודמת למצות עריפה, ונראה דגם פדיון כרם רבעי יברך על פדיון דדינה כמע"ש,

וצ"ע למה לא אמרו טעם זה על עירוב, ושמא גם עירוב מצוה היא עי' או"ח סי'

שס"ו סי"ג, ויל"ע למה לא אמר טעם זה על נט"י, ושמא משום דבזמן הבית הי' חיוב לטהר ברגל, וכן על הטבילה, ומה שלא אמר טעם זה על שחיטה משום שחיטת פסחו וקדשיו שהן חובה.

והריטב"א הוסיף עוד כלל אחר דברכת השבח מברך בל' והוא ברכת להכניסו, וע"ל אם גם הרמב"ן ס"ל כלל זה. ע"כ שיטת הרמב"ן ז"ל.

ולענין עגלה ערופה, במדידה יברכו למדוד

דלא מהני אם אחר יערוף, וצ"ע בזה, [וע"ל
 סי' י"ב ס"ה]. וברחיצת ידים וקריאת הפרשה
 פשיטא דא"א ע"י אחרים ומברכין לרחוץ
 ולקרוא, [וע"ל סי' י"ד ס"ב וסי' ט"ו ס"א ג'].

לפמש"כ לעיל דמצוה המוטלת על כל הב"ד
 אף שכ"א יכול לעשותו מקרי חובה דומיא
 דהקרבת קרבנות, וכן בעריפה אפי' נימא
 דמהני שליחות עכ"פ בלא שליחות אפשר

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 24

סימן ה

דעת ההשלמה

(מוכא במאירי פסחים ז' ב' בשם גדולי הרורות ובמגן אבות ענין ח' בשם רבנו משולם בדרשי ואביו ר' משה ב"ר יהודה ז"ל)

יש בה ד' כללים.

כלל א) כל מצוה שהיא חובה מברך לעשות.

כגון לשמוע קול שופר שהכרכה על השמיעה ול"ד למגילה ע"י לקמן. להדליק נ"ח במדליק לעצמו אבל בשליח המדליק לחברו מברך על הדלקת נ"ח, ואין להקשות דנ"ח מקרי מצות רשות כיון שאם אין לו בית פטור מג"ח כמש"כ תוס' בסוכה מ"ו א' ד"ה הרואה, ובמצות הרשות דעתו לברך על, וכמש"כ לענין ביעור חמץ שמברך בעל לפי שמי שלא הכניס חמץ לביתו א"צ לבער הוי כברכת הרשות דלא דמי דביעור חמץ עיקר מצוה ורצון התורה שלא יהא לו חמץ ולא דוקא לבער ואם לא אכל כל השנה חמץ כדי שלא יהא בבית חמץ בפסח ג"כ קיים רצון ה' ומצות התורה, ולכן אם לא נשתמש בו חמץ אין לו צורך לבער ולכן א"א לומר שצונו לבער שהתורה לא צותה לבער (ומיושב קו' המאירי *), רק על ביעור, משא"כ כאן שהמצוה על כל מי שיש לו בית להדליק וכן

מזוזה ומעקה וציצית בכל אלו אף שאם אין לו אין חייב הרי אין לו המצוה ולא עשה רצון ה' ולכן אם יש לו ויש לו המצוה יש לברך לעשות ודו"ק. למול במילת בנו ועבדו שחייב אבל במילת אחרים מברך על המילה. למול את הגרים שהוא חובה על הכל. להניח תפילין על תש"י, ומה שמברך על של ראש על מצות ע"ל כלל ב'. להתעטף בציצית כיון שאם מתעטף בכגד חייב בציצית כנ"ל, ועל ט"ק נראה דס"ל ג"כ לברך להתלבש בציצית. לישוב בסוכה, לאכל מצה, לאכל מרור, לאכל פסח, לאכל זבח על החגיגה ואף שאם היתה חבורה מרובה א"צ לחגיגה מ"מ עכשיו כשיש חבורה מועטת חייבין ויש בזה מצות חגיגה, ומ"מ צריך קצת ביאור לפ"מ שביארנו לעיל גבי ביעור חמץ, ויש לחלק קצת וצ"ע.

* שהקשה וז"ל וכן זו של ביעור אינו טעם נכון לדעתי שמ"מ במקום שצריך לבדוק חובה היא.

להקריב זבחים להקריב מנחות שהיא חובה על כל הכהנים וכנ"ל גבי מילת גרים.

וכן כל מצות הכהנים כגון להדליק המנורה לתרום הלשכה ליצוק שמן על המצורע לאכל תרומה לרחוץ הידים על קידוש ידים ורגלים.

וכן כל מצות המוטלות על הב"ד כגון לקבוע המועדים לתקן מדות ומשקלות לספור שמיטין ויובלות.

וכן כל המצות המוטלות על כל א' כגון להלוות לעני ליתן צדקה לעקור ע"ז דכל אלו דומין למילת גרים שמוטל על הכל כנ"ל.

לברך את עמו ישראל, לעסוק בד"ת ובכלל זה לקרות בכתבי הקודש על הפטרת כתובים.

לקבוע מזוזה, לעשות מעקה אע"ג שבידו שלא להשתמש בגג מ"מ עתה כשמשמש חייב וכנ"ל גבי נ"ח וציצית.

להפריש תרומות ומעשרות וחלה שהוא מצוה אף אם אינו רוצה לאכל הפירות כמש"כ הט"ז יו"ד סי' א' סק"ז, ואף דרש"י בגיטין מ"ז ב' ד"ה מדאורייתא כתב שאין מצות תרו"מ אא"כ רוצה לאכל או לעשות הנאה של כילוי, כבר הכריע מרן בחזו"א דמאי סי' ד' סק"ב דהעיקר כהסוברים דמצות הפרשה היא מצוה חיובית אף אם אינו רוצה לאכל, ע"ש, וכן מוכח מד' המאירי כמשי"ת לקמן בדעתו, וכ"מ בדעת הרמב"ם, ולד' רש"י באמת יברכו כאן על הפרשת תרו"מ וחלה לדעה זו. וכ"ז במפריש לעצמו אבל

במפריש בשליחות לחברו לכו"ע יברכו על הפרשה לדעה זו כדלק' כלל ב'.

לקרוא את ההלל, וצ"ע מ"ש ממקרא מגילה, ואולי משום שמצוה לענות ראשי פרקים כמש"כ הראשונים.

לכנוס יבמה, ונראה דהוא באופן שא"א לחלוץ אבל אם יכול לחלוץ כיון שבזה"ז מצות חליצה קודמת יברך על כניסת יבמה אם רוצה ליבם שהרי אין חייב בזה.

לפדות פטר חמור כיון שמצות פד"י קודמת למצות עריפה, אך יותר נראה שמברכין על פדיון פט"ח דומיא דעל פדיון הבן וע"י לק' כלל ב' הטעם, וע"ש מש"כ עוד בזה.

לסמוך ולהניף ודוקא כשמניף בעצמו אבל אם מניף ע"י כהן שליח מברך השליח על התנופה.

לקדש האשה להסוברים לברך ע"ז, ואע"ג דמצות פו"ר יכול לקיים ע"י פלגש להרבה ראשונים ע"י רא"ש פ"ק דכתובות סי' י"ב, מ"מ נראה כיון דמדרבנן מצוה לקדש מברך לקדש לדעה זו וצ"ע.

לחבוט ערבה לד' הירושלמי.

לרחוץ מים אחרונים לד' הראב"ד ואפשר כיון שאם אין מלח סדומית ונוהר בזה א"צ לרחוץ הו"ל ברכת רשות ומברך על רחיצת ידים ע"ל כלל ב'.

להדליק נר של שבת ויו"ט אע"ג דאם יש כבר נר א"צ להדליק היינו שנתקיים המצוה ע"י הנר שהוא ואם לא הודלק לשם שבת באמת צריך לכבותו ולחזור ולהדליק כמש"כ הרמ"א בסי' רס"ג ס"ד.

לקדש ה', לקום מזקן לד' רבנו אליהו. מה"ת רק מדרבנן משום מוקצה אך י"א שיש לשמור חוקיו כיון שחייב לסלקם בלילה מדרבנן הו"ל חובה ועכ"פ בשבת ויו"ט צריך לסלקם מה"ת, וצ"ע דלכאור' ליכא איסור

כלל ב) כל מצות רשות מברך בעל.

כגון על מצות עירוב ואע"ג דבשו"ע סי' שס"ו סי"ג מבואר דמצוה לחזור אחר עירובי חצירות וכ"מ בסי' תקכ"ז ס"ז גבי ערובי תבשילין, י"ל כיון דבעירובי תחומין אין מצוה לא חילקו בנוסח הברכה, ואע"ג דאין מערבין ע"ת אלא לדבר מצוה מ"מ אין העירוב בעצמו מצוה וצ"ע, ועוד שאינה חובה גם בע"ח וערובי תבשילין ואינו רק זהירות מצוה שלא ישכחו ויטלטלו או יבשלו באיסור.

על השחיטה בשחיטת חולין אבל בפסחו וקדשיו מברך לשחוט.

על המילה במילת בן חברו ועבד חברו, ומיהו האב מברך להכניסו כיון שהוא מצווה להכניסו, ואולי ס"ל דהוא ברכת השבח וכמש"כ ראשונים אחרים.

על ביעור חמץ שאם יודע שלא נשתמשו א"צ לבער ועמש"כ לעיל בכלל א' לבאר זה ולפ"ז להסוברים לברך בביטול חמץ יברכו ג"כ על ביטול מטעם זה.

על מקרא מגילה שאין חובה לקרות אלא לשמוע ול"ש לומר וצונו לקרות, ומה שתקנו

באמת נוסח על מקרא (ולא על השמיעה) עי' בראשונים, ובסברא זו יש לבאר הגמ' בשבת כ"ג א' "מדקא מברכינן להדליק נ"ח ש"מ הדלקה עושה מצוה" דעיקר הראי' מדמברכי' "להדליק" ולא "על הדלקה" ש"מ דעיקר המצוה ההדלקה וכנ"ל, ולפ"ז לא יתכן מש"כ בס' תניא להגי' בגמ' על הדלקה כמו בירושלמי ודו"ק, ובברכת לישיב בסוכה צ"ל כמש"כ הר"ן דלישיב כולל הכל, וברכת להתעטף בציצית משום שעיקר המצוה העיטוף עי' תוס' יבמות צ' ב', וברכת לעסוק בד"ת משום שעיקר המצוה העסק בתורה, עי' רש"י ר"פ בחוקתי.

על מצות תפילין על תש"ר כיון שאם לא שח לא הי' צריך לברך נמצא שהתורה לא צוותו ע"ז דאדרבה יותר טוב שלא ישיח.

על פדיון הבן כבר הקשה המאירי מזה *, וי"ל דס"ל כיון דעל הכהן אין חוב והוא עושה עיקר המצוה הוי כרשות, וכעין זה כ' המאירי בשיטתו, ולפ"ז ה"ה בפדיון פט"ח יברך על פדיון, ועי"ל דס"ל כדעת הרמב"ם דמחלק בין אב הפודה לבין גדול הפודה

* דהרי פדיון הבן הוי חובה.

על טבילת כלים, על קידוש אפר חטאת והזאה שאינה חובה אלא אם רוצה לטהר. על שילוח הקן לפ"ד החזו"א ביו"ד סי' קע"ה סק"ב שאין מצות שלוח הקן א"כ רוצה ליקח את הבנים, אבל לפ"ד הסוברים דהמוצא קן, מצוה להזדקק לו ולשלח צריך לברך לשלח. על המצות לר"י בסוכה מ"ו א' אולי משום שכולל הרבה מצות רשות לא חילקו הנוסח.

עצמו דעיקר המצוה על הפודה, ולפ"ז בפדיון פט"ח שהמצוה בודאי על הבעלים ^{109/09/2018} ^{לדברי החכמים} יברך לפדות. על כיסוי הדם אולי משום שלא הי' חייב לשחוט, אך צ"ע דמ"מ אחר ששחט חייב בזה דומיא דמזוזה ומעקה ונ"ח וציצית וכנ"ל בכלל א', ושמא שחיטה וכיסוי הדם נחשבין כדבר א' וצ"ע. על פדיון מע"ש ונטע רבעי אפי' פודה של עצמו שאינו חובה.

כלל ג) מצות שכבר נעשית קודם הברכה מברך על.

לטבול עי' יו"ד סי' קצ"ז ס"ב, אבל אין לומר משום טבילת כה"ג ביו"כ שהוא חוב לא חילקו, דהא ההשלמה ס"ל בספירת העומר מברך על ובזמן הבית לספור כדלקמן וכן במילה מחלק בין אבי הבן לאחר על העריות נ' משום שהברכה אחר האירוסין עי' תוס' פסחים ז' א'.

על נטילת לולב דמדאגביה נפק ב', ואולי אם עדיין לא יצא יברך ליטול או אפשר דלא חילקו בזה. על הטבילה, צ"ע למה לי' האי, טעמא תיפוק לי' שהוא רשות דאי בעי עומד בטומאתו (דהא לא קי"ל טבילה בזמנה מצוה), ואולי משום שמצוה על האשה

כלל ד) מצוה שהיא לזכר בעלמא מברך על.

וצע"ק. ע"כ שיטת ההשלמה ז"ל. ולפ"ז בעגלה ערופה יברכו למדוד לפמ"ש"כ לעיל דכל המצות המוטלות על הב"ד מקרי חובה דומיא דמילת גר וגם כאן הרי מצות מדידה חובה אפי' נמצא בעליל לעיר, וכן על העריפה יברכו לערוף, ועל הרחיצה לרחוץ, ועל האמירה לקרות [ע"ל סי' י"ב ס"ה וסי' י"ד ס"ב וסי' ע"ו ס"א ג'].

כגון על ספירת העומר שאינה בזה"ז רק זכר לזמן הבית, ולפ"ז בזמן הבית יברכו לספור וכ"ש ספירת שמיטין ויובלות, וצ"ע דהא גם אכילת מרור בזה"ז אינו אלא זכר למקדש וכתב לברך לאכל מרור, ואולי דוקא בספירת העומר כתב זה משום שהמנין מהעומר ואין לנו עומר בזה"ז א"כ מוכח מנוסח הברכה שאינו אלא זכר לזמן המקדש

סימן ו'

דעת המאירי

(בחידושיו לפסחים ו' ב' ובספרו מגן אבות ענין השמיני).

יש בה ה' כללים.

אוצר החכמה

כלל א) אם אותה מעשה שהברכה באה עליו אינו מצווה עכ"פ אלא שהוא נפקע ממנה אם ירצה מברך בעל.

כגון על השחיטה בשחיטת חולין אבל בפסחו וקדשיו מברך לשחוט. על הטבילה שאם רצה עומד בטומאתו, וצ"ל דאע"ג דמבואר ביו"ד סי' קצ"ז ס"ב דמצוה לטבול אין זה חיוב גמור. על מצות עירוב אע"ג דמבואר באו"ח סי' שס"ו סי"ג וסי' תקכ"ז ס"ז דמצוה לערב מ"מ אינו חיוב גמור, וגם בעירובי תחומין נהי דאין מערבין אלא לדבר מצוה אין העירוב עצמו מצוה וחיוב. על נטילת ידים דאי בעי לא אכיל, וע"ל כלל ג' שיש עוד טעם בנט"י, ונראה דדוקא כל אלו שבשעה שעושה הברכה אין עליו חיוב ויכול לבטל המצוה אבל מצוה כזו שבשעה שעושה המצוה כבר יש עליו חיוב אע"ג שהי' בידו שלא ליכנס כגון על השחיטה בשחיטת חולין אבל בפסחו וקדשיו מברך לשחוט. על הטבילה שאם רצה עומד בטומאתו, וצ"ל דאע"ג דמבואר ביו"ד סי' קצ"ז ס"ב דמצוה לטבול אין זה חיוב גמור. על מצות עירוב אע"ג דמבואר באו"ח סי' שס"ו סי"ג וסי' תקכ"ז ס"ז דמצוה לערב מ"מ אינו חיוב גמור, וגם בעירובי תחומין נהי דאין מערבין אלא לדבר מצוה אין העירוב עצמו מצוה וחיוב. על נטילת ידים דאי בעי לא אכיל, וע"ל כלל ג' שיש עוד טעם בנט"י, ונראה דדוקא כל אלו שבשעה שעושה הברכה אין עליו חיוב ויכול לבטל המצוה אבל מצוה כזו שבשעה שעושה המצוה כבר יש עליו חיוב אע"ג שהי' בידו שלא ליכנס

לחיוב מיקרי מצוה חיובית כגון מזוזה אע"ג שהי' יכול שלא לדור בבית מ"מ כ' המאירי בהדיא שמברך לעשות, וכן מוכח ממה שהק' על ההשלמה שכ' שביעור חמץ הוא רשות דאי בעי אינו מכניס חמץ והקשה עליו דמ"מ אחר שהכניס החמץ שוב המצוה חובה עליו. על פדיון מע"ש ונ"ר, על טבילת כלים. על שילוח הקן לפ"ד החזו"א ביו"ד סי' קע"ב סק"ב שאין חייב אא"כ נוטל הבנים וכיון שאסור לזכות בבצים כ"ז שהאם רובצת עליהן נמצא שבשעת ברכה עדיין בידו להפקיע המצוה שלא יטול הבנים וא"כ הוי רשות ומברך על שלוח אבל לפ"ד הסוברים דהרואה קן חייב מה"ת לזקק לו מברך לשלח. על קידוש אפר חטאת והזאה.

כלל ב) אם אינה נעשית ע"י מי שאותו חיוב מוטל עליו בפרט אלא ע"י אחר הן בשליחות הן מאליו מברך על.

ר"ל כשיש אחד שאותו חיוב מוטל עליו בפרט וכמש"כ בפדה"ב שעיקר המצוה נעשית ע"י כהן והמצוה מוטל על הבעלים וכן כל כה"ג. על המילה במילת בן חברו. על הפרשת תרו"מ וחלה במפריש לחברו.

על הדלקת נ"ח במדליק לחברו.
 על קביעת מזוזה בעושה לחברו וכן במעקה.^{אוצר החכמה}
 על מקרא מגילה משום בני הכפרים שבן עיר קורא להם ואינו מחויב, וגם בני העיר כמה פעמים קורא להם מי שכבר יצא ע"ש.
 על פדיון הבן כיון שעיקר המצוה נעשית ע"י הכהן ואין עליו חיוב ר"ל שאין על הכהן שום חיוב ומצוה לקבל המעות אלא שאם נוטל מסייע להישראל לקיים המצוה, וע"י בתשו' הרשב"א סי' י"ח שכ' שבפדה"ב עיקר המצוה ע"י הבעלים ואפשר שאינו חולק על סברת המאירי דאע"ג דבודאי עיקר המצוה ע"י הבעלים מ"מ כיון שא"א בלא קבלת הכהן מקרי שיש לו חלק ג"כ בעיקר המצוה.

ולפ"ז נראה דה"ה שיברכו על פדיון פט"ח ועל נתינת ראשית הגז ומתנ"כ ועל הלואה לעני ונתינת צדקה ואולי גם על קדושי אשה (להמחייבים ברכה ע"ז) דכל אלו נעשין ג"כ ע"י אדם אחר ואותו אדם אינו חייב בזה.
 ונראה דהוא הדין על יציקת שמן על המצורע שהרי המצורע אין חייב ליטהר (אף על גב שכל הכהנים מחויבים בזה), אך יש אומרים שגם המצורע חייב לבא וע"י רמב"ן ריש פרשת מצורע, מיהו שם יש עוד טעם לפי שכבר הותחל בהקרבה כדלקמן כלל ג'.
 על העריות משום שהברכה נעשית ע"י אחר כמש"כ תוס' פסחים ד' א'.

כלל ג) אם הותחלה המצוה קודם הברכה מברך על.

כגון על נטילת לולב דמדאגב' נפק ב'.
 על נטילת ידים שמברך אחר נטילה, וע"ל כלל א' עוד טעם בנט"י.
 על אכילת מרור אם כבר אכל ממנו בטיבול ראשון ע"י במאירי.
 על הטבילה בטבילת הגר שמברך אח"כ, ויל"ע תיפוק ל' שאינה חובה עליו דאי בעי לא מגייר, ושמא אחר שכבר מל שוב הטבילה חובה וצ"ע.
 על ספירת העומר שכבר הותחל המצוה בקצירת העומר, ובספירת יובל ושמיטה דל"ש זה יברכו לספור.

בשחיטה, ולפ"ז גם בסמיכה ותנופה יברכו על שכבר הותחל בשחיטה, ויש לחלק דשם הוא אדם אחר אבל כאן שניהן באדם א' דמי ששפך יכסה, אך בזריקה והקטרה וכל שאר העבודות כשנעשה בכהן א' יברכו על שכבר הותחל בשחיטה, וכן על יציקת שמן במצורע שכבר הותחל בהקרבה, ואולי דוקא בכסוי הדם שהמצוה דוקא על השוחט אבל בעבודות כהונה יכול כל כהן לעשות עבודה אחרת ואדרבה עדיף טפי ע"י מנחות ד' א' ס"ב א' ופסחים ס"ד ב', ומ"מ יל"ע דהא ספירת העומר וקצירתה ג"כ בב' אנשים, ושמא משום דהתם מוטל מצות ספירה גם

התורה

אם לא בדק כמבואר בטור סי' תל"ו ולפ"ז צריך לברך לבטל, ומה שמברכין לישב בסוכה אע"ג שכבר הותחל משנכנס אפשר דס"ל כדעת הרמב"ם דעיקר המצוה הישיבה ומברך קודם שישב או שמברך קודם שיכנס, ועי' ר"ן פ"ק דפסחים, וברכת להכניסו בבריתו צ"ל דס"ל שמברכין קודם המילה עי' תוס' פסחים ז' א'.

על הקוצרים, ועוד דהתם הקוצרים קצרו עבור כל ישראל והו"ל כאילו כולם עשו וצ"ע בכ"ז. על מצות תפילין על תש"ר משום שכבר התחיל בשל יד. ונראה לכאור' דה"ה על ביטול חמץ (להמצריכין ברכה) משום שהותחל בבדיקה, אבל הוא טעות דעיקר ברכת על ביטול הוא

כלל ד) אם המצוה נמשכת עד לאחר זמן מברך על.

דנוסת הברכה על הביעור ועיקר הביעור אין נעשה עתה כלל רק למחר ובזה ל"ש לומר לעשות וזה אינו רק בביעור חמץ.

כגון על ביעור חמץ, ונראה שאין כוונתו מצוה נמשכת (להיפך מדעת ר"ת) דתיקשי מתפילין וציצית וסוכה ומזוזה, אלא כוונתו

כלל ה) וחיוץ מהני מברך כולן בל'.

תש"ר על מצות ע"ל כלל ג'. להתעטף בציצית, ונראה דגם על ט"ק מברכין להתלבש בציצית דהא כשלו בשו חייב בציצית ודמי לט"ג שכ"ז שאין לובשין אין חייב ומ"מ נקרא ברכת חיוב כנ"ל, ואין לומר דהמצוה כבר הותחלה בט"ג וכנ"ל כלל ג' דאין שייך זה לזה וכל בגד חייב בפ"ע ופשוט.

לאכל מצה, לאכל מרור, לאכל פסח, לאכל זבח, לקרוא ההלל.

להכניסו בבריתו אע"ג שכבר הותחל במילה כיון דהאי על האב והאי על המוהל מקרי ב' דברים וכנ"ל בכלל ג', ונ' דאפי' אם האב עצמו המוהל ל"פ רבנן ומברך להכניסו. לעשות ציצית סוכה תפילין לולב מזוזה

כגון למול במילת בנו ועברו. לשחוט בפסחו וקדשיו. להפריש תרו"מ וחלה במפריש לעצמו, ומוכח מזה דא"א להשאירו בטבול אף אם אין רוצה לאכל דלא כד' רש"י בגיטין מ"ז ב', ועמש"כ לעיל בדעת ההשלמה.

להדליק נ"ח במדליק לעצמו. להדליק נר שבת ויו"ט במדליק לעצמו. לקבוע מזוזה בקובע לעצמו. לעשות מעקה בעושה לעצמו. למול את הגרים משום שמוטל על הכל, ועיין עוד טעמים בזה במאירי ס"פ ר"א דמילה.

לישב בסוכה, לשמוע קול שופר, להניח תפילין על תש"י ומה שמברכין על

מעקה לפ"ד הירו', דמצות העשי' מוטל על הבעלים להירו' כמש"כ בבה"ל סי' תרנ"ו. לעסוק בד"ת, לקרות בכתבי הקודש, לברך את עמו ישראל, להקריב זבחים, להקריב מנחות, לקבוע המועדות, לתקן המדות והמשקלות, לתרום הלשכה, לחבוט ערבה, לרחוץ על מים אחרונים ועל קידוש ידים ורגלים.

לכנוס היבמה במקום שמצות יבום קודמת דהא גם על היבמה מצוה להתיבם, ועי' כתובות ס"ד א' לא מיפקדת ובסנהדרין י"ט ב' רש"י ד"ה ולא חולצין וצ"ע.

לסמוך להניף במניף לעצמו.

להדליק המנורה וכל ט"ו עבודות כהונה, לקום מפני זקן, לאכל תרומה שהוא מצוה על כל הכהנים.

לקדש השם אע"ג שהוא ע"י אחר פשיטא שאין האחר נקרא משתתף בהמצוה.

לספור שני שמיטה ויובל ול"ד לספירת העומר וכנ"ל.

לשמור חוקיו צ"ע הא כבר הותחלה בלבישת התפילין, ושמא כיוז שאיו מזכיר

בהברכה בהדיא ענין תפילין ל"ש זה וצ"ע. ומה שמברכין על המצות לחד מ"ד בסוכה מ"ו א', כבר כתבנו משום שהיא ברכה כוללת עשאוה בעל דנוסח על שיך בכולן משא"כ נוסח לעשות.

ובק"ש שעל המטה לדעת המצריכין ברכה יברכו לקרות נדל"ש לומר שכבר הותחלה בק"ש ראשונה דהא הם מיירי באופן שלא יצא בק"ש ראשונה].

ע"כ שיטת המאירי ז"ל.

ולענין עגלה ערופה, במדידה יברכו

אח"כ 09/09/2018

למדוד שמוטל על הב"ד, וכן בעריפה יברכו

לערוף אע"ג שכבר הותחל במדידה כיון

שהוא ע"י ב' בנ"א וכנ"ל, וברחיצה

כשהזקנים רוחצין ודאי יברכו לרחוץ אבל

כשב"ד רוחצין צ"ע כיון שכבר הותחל

מצוותן בעריפה, ואולי לא חילקו בזה כיון

שכולן רוחצין יחד וצ"ע, וכן בקריאת

הפרשה הכהנים ודאי יברכו לקרוא אך

הזקנים שכבר הותחל מצוותן ברחיצה יברכו

על מקרא לכאו', וצ"ע, נוע"ל סי' י"ב ס"ה

וסי' י"ד ס"ב וסי' ט"ו ס"א ג'.

סימן ו'

דעת הרמב"ם

אוצר החכמה

(כפי"א מה' ברכות והביאורו ג"כ המאירי וס' המכתם ואבודרהם והקשו עליו ובכ"מ תי' קצת מהקושיות).

יש בה ה' כללים.

אזהרה 09/09/2018

כלל א) מצוה שעושה לעצמו מברך לעשות.

להתעטף בציצית ונ' דה"ה על ט"ק

להתלבש בציצית וע"ל כלל ה' מש"כ שם.

להניח תפילין ומה שמברכין על תש"ר על

מצות תפילין ע"ל כלל ה'.

לישב בסוכה ואין זה נקרא שכבר הותחלה

המצוה דהא דעת הרמב"ם פ"ו מסוכה הי"ב

דמברך קודם שישב דס"ל דעיקר המצוה

הישיבה, ועי' ר"ן פ"ק דפסחים, אכן באמת

גם אחר שישב אם לא בירך מברך לישב

בסוכה על הישיבה שאח"כ כמפורש בהדיא

ברמב"ם פ"א מברכות ה"ה ויתבאר לק'

בכלל ג'.

לקרוא את ההלל ואע"ג דיכול לצאת ע"י

אחר ל"ד למקרא מגילה דכאן מצוה לענות

ראשי פרקים וכמש"כ הראשונים.

לאכול תרומה כ"ה בהדיא ברמב"ם סוף ה'

תרומות, ואע"ג דלק' בכלל ה' מבואר דמצוה

שכבר הותחלה מברך "על" כמו בספירת

העומר שכבר הותחלה ע"י הקצירה וגם הכא

הותחל ע"י ההפרשה, שא"ה דב' כנ"א עשו

אותה זה ההפרשה וזה האכילה וזה לא מקרי

הותחלה לגבי האי גברא אבל בקצירה הרי

הקוצר קצר בשביל כל ישראל ומקרי אצל

כגון למול באבי הבן או האדון בעבדיו.

לשחוט בפסחו וקדשיו.

ליטול לולב אם מברך לפני הנטילה,

והמאירי כתב דלכתחלה לא תקנו לברך

קודם הנטילה שמא לא יזדמן לו נטילתו אלא

שאם אירע שבירך קודם הנטילה יברך ליטול,

אבל ל' הרמב"ם בה"ז "אין לך מצוה

שמברכין אחר עשייתה אלא טבילת הגר

בלבד" משמע שגם בלולב יש לברך לכתחלה

לפני שנטלה.

לקבוע מזוזה בקובע לעצמו.

לעשות מעקה בעושה לעצמו.

להפריש תרומה ומעשר וחלה במפריש

לעצמו.

להדליק נ"ח במדליק לעצמו.

להדליק נר שבת ויו"ט במדליק לעצמו.

לפדות הבכור בגדול הפודה עצמו כ"כ

בפ"ח מביכורים ה"ה.

לפדות פטר דחם כ"ג לדעתו ול"ד לפדיון

בנו דס"ל דהאב הפודה מקרי שפודה עבור

בנו וזה ל"ש בפדיון פט"ח, ואין לומר שזו

מצות הרשות דאפשר בעריפה, דהא מצות

פדי' קודמת.

09/09/2018 18:00

כ"א שכבר הותחל ולכן בספירה מברך "על", וגם בלא"ה י"ל דהאכילה אין שייכת כלל להפרשה.

למול את הגרים משום שמוטל על הכל ומי שעושה אותה עושה חיובו ומצותו ועי' בראשונים ס"פ ר"א דמילה.

לברך את עמו ישראל, להקריב זבחים ומנחות כ"ה בתוספתא דברכות פ"ה והעתיקו הרמב"ם בתשובה והיינו הברכה על ההקטרה, ואין לומר שכבר הותחלה בשחיטה, דמצות שחיטה על הבעלים, וגם זריקה והקטרה הוי בב' כהנים משום ברוב עם (עי' מנחות ס"ב א') וצע"ק.

לתרום הלשכה, להדליק המנורה נשמוטל על כל הכהנים], לקבוע המועדים, לתקן מדות ומשקלות, לספור שמיטין ויובלות ול"ד לספירת העומר כדלק' כלל ה'.

לעקור ע"ז, לרחוץ הידים על קידוש ידים ורגלים, ועל מים אחרונים לד' ראב"ד אבל הרמב"ם כ' בהדיא פי"א מברכות ה"ד שאין מברכין ע"ז, ולראב"ד לא מקרי שכבר הותחלה בנטילה ראשונה שאין שייך א' לחברו ואפי' אם לא נטל כלל בתחלה צריך ליטול מים אחרונים.

לכנוס את היבמה ולא מקרי רשות דד' הרמב"ם דמצות יבום קודמת גם בזה"ז.

לקדש האשה לד' הסוברים כן.

לקדש ה', לקרות ק"ש על ק"ש שעל המיטה לד' רב עמרם כשרוצה לצאת ידי ק"ש.

לחבוט ערבה לד' הירושלמי.

לעשות ציצית תפילין מזוזה סוכה לולב לד' הירושלמי כיון שהמצוה מוטלת על הבעלים בעושה לעצמו, והא דקאמר שם לאחרים אומר לעשות לו כו' עי' ברא"ש פ"ד דסוכה סי' ו' דגרים על עשיית סוכה וכ"ה בכל בו ה' ברכות, ואין להקשות א"כ למה מברכין אח"כ להתעטף בציצית להניח תפילין כו' הרי כבר הותחלה בעשי', דבאמת בירושלמי שם העתיק על מצות מזוזה על מצות תפילין על נטילת לולב, ורק בסוכה כתב לישב בסוכה ובציצית (כפי שהעתיק בערוך ערך צץ ג' וכ"ה בגי' הר"ש סירליאו) כתב להתעטף בציצית.

ובאמת הירו' צריך ביאור מה בין תפילין ומזוזה ולולב לציצית וסוכה, ואולי יש לו שיטה אחרת בזה (ועי' בסוף השיטות מה שכתבנו בזה), ואי הוה גרסי' גם בציצית על מצות ציצית ובסוכה על מצות סוכה הוה א"ש טפי וכשיטת הירושלמי בכל המצות לומר על מצות כדאי' כאן גבי מזוזה לברך על מצות מזוזה ועל מצות תפילין (ומשמע אפי' בתש"י וכ"ה בהדיא לעיל בפ"ב ה"ג) ובירו' פסחים פ"ב ה"ב על מצות ביעור חמץ ובפסיקתא רבתי (שהיא אגדת ירו') פ"ג סי' ב' על מצות לולב ושם פי"ג סי' א' על מצות מגילת אסתר. ובירו' מובא באו"ז ח"ב סי' שמ"ז על מצות עירוב ובירו' סוכה פ"ג ה"ד על מצות הדלקת נר חנוכה או על מצות זקנים ע"ש. ובאמת הנוסח על מצות ציצית

שהובא בנמוק"י ה' ציצית בשם הריטב"א לא נודע לי מקורו ושמה גרסי כך בירו' ונהגו בו על ט"ק כדי לשנותו מט"ג וצ"ע.

ליתן צדקה, להלוות לעני, לקום מפני שיבה לדעת רבנו אליהו. לשמור חוקיו ע"ל כלל ה'.

כלל ב) לאחרים מברך על.

09/09/2018

על המילה במל בן חברו משום שעיקר המצוה מוטל על האב, ונראה דאפי' אין לו אב מברך על המילה דל"ד למילת גרים שהיא לעולם חובה על הכל משא"כ כאן דעיקר המצוה על האב תמיד, תדע דאל"כ גם כשאין האב בקי למול המצוה על הכל ויברכו למול ויש לחלק קצת וצ"ע, וברכת להכניסו כ' הרמב"ם בתשו' שכיון שאין בה וצונו לעשות אין קפידא איך אומרים ובאמת יש בה וצונו, ונראה כוונתו שעיקרה לא הוקבעה על המצוה רק ברכת השבח וכעין שכ' הראשונים בשיטת ר"ת.

על השחיטה בשוחט פסח וקדשי חברו. על קביעת מזוזה בעושה לחברו

על עשיית מעקה בעושה לחברו. על הפרשת תרו"מ וחלה במפריש לחברו. על הדלקת נ"ח ועל הדלקת גר שבת ויו"ט במדליק לחברו. על פדיון הבן בפודה לבנו דכיון דלכשיגדיל המצוה על עצמו מקרי שהאב פודה לאחרים כ"כ הרמב"ם בפ"א מביכורים ועי' בתשו' הריב"ש סי' קל"א שהקשה ע"ז וכתב טעמים אחרים. על פדיון פט"ח בפודה פט"ח של חברו. על העריות משום שמברך אחר והוא אין מחויב עי' תוס' פסחים ז' א' וגם בברכה ארוכה אין הכללים הללו כמש"כ בהקדמה בשם המאירי ז"ל.

כלל ג) לו ולאחרים אם מצות חובה מברך לעשות.

כמו לשמוע קול שופר, ואולי גם להדליק נ"ח מקרי לו ולאחרים שהרי פוטר בזה גם ב"ב, וכן להדליק גר של שבת כשהאשה מדלקת פוטר את בעלה וכל ב"ב, לקרות בכתבי הקודש כ"ה במס' סופרים על קריאת ההפטרה בכתובים, וצ"ע מ"ש

ממקרא מגילה דמקרי רשות משום שאין חייב בקריאה רק בשמיעה כדלק' כלל ד', ואין לומר דמקרא כתובים בכלל ת"ת הוא, דהא ד' הרמב"ם גם בת"ת לברך על ד"ת כדלקמן, ושמה משום שעל העולה לתורה החיוב עליו לקרוא ולא לשמוע לכן מברך לקרות.

כלל ד) ואם מצות רשות מברך בעל.

כמו על מצות עירוב,

וכתב הרמב"ם בהט"ו "אבל נט"י ושחיטה הואיל ובדברי הרשות הן אפי' שחט לעצמו מברך על השחיטה ועל כיסוי הדם ועל נט"י" עכ"ל, ודברי הרמב"ם תמוהים דהא הקדים בהי"א דהעושה מצוה לעצמו בין שהיא חובה עליו בין שאינה חובה עליו מברך לעשות ורק בעושה לו ולאחרים יש חילוק בין מצות חובה לאינה חובה, ולכן פי' הכ"מ שיש ג' חילוקים דמצוה שהיא חובה גמורה בזה לעולם מברך לעשות ומצוה שאינה חובה אבל גם אינה רשות רק מצוה כמו עירוב דקי"ל דמצוה לערב (כמ"ש בשו"ע סי' שס"ו סי"ג וסי' תקכ"ז ס"ז וגם בעירובי תחומין אין מערבין אלא לדבר מצוה) בזה יש חילוק אם עושה לעצמו או גם לאחרים, אבל במצוה ^{אוצר החכמה} שהיא רשות גמור כמו שחיטה וכיסוי הדם (דס"ל שנגרר אחר השחיטה) ונט"י בזה אף לעצמו מברך על.

ובזה י"ל ג"כ טעם ברכת על פדיון מע"ש ונ"ר ועל הטבילה ועל טבילת כלים ועל שלוח הקן לפ"ד החזו"א שאין חיוב אא"כ רוצה ליטול הבנים.

ועל מקרא מגילה משום שהחיוב על השמיעה ולא על הקריאה ואנו מברכין על

הקריאה הו"ל כברכת הרשות כמ"ש"כ המאירי.

וצ"ל דהפרשת תרו"מ לא מקרי רשות ^{אוצר החכמה} שהוא מצוה אע"פ שאין רוצה לאכל דלא כדעת רש"י בגיטין מ"ז ב' רק כדעת המאירי כנ"ל בשיטת המאירי ע"ש.

אבל המאירי השמיט תנאי זה בד' הרמב"ם ולא הזכיר חילוק בין רשות גמורה לבין רשות שאינה חובה, ונראה שהמאירי ז"ל מפרש בדעת הרמב"ם שכל מצוה שראוי לעשות גם לאחרים אע"ג שעושה אותה לעצמו מקרי כמו לו ולאחרים, תדע דהא לא מצינו בתוקע שופר לעצמו שמשנה נוסח הברכה ואומר לתקוע, וס"ל דנט"י ושחיטה ראוי ג"כ לאחרים שהרי עי"ז מכשיר הבהמה לכו"ע לאכל (וכיסוי הדם בתר שחיטה גרירא), וכן נט"י מטהר ידיו לכו"ע שלא יטמא תרומה ולכן כיון שהיא מצות הרשות מברך על, וי"ל דגם טבילה כיון שנטהר גופו לכו"ע הו"ל כברכת הרשות וכ"ש טבילת כלים שראוי לכו"ע, וכן מגילה מקרי גם לאחרים שמוציא הרבים והוא כרשות כנ"ל, אבל שלוח הקן לכאור' לא מקרי כלל לאחרים כיון שאין החיוב רק על הנוטל הבנים, וא"כ יברכו לשלח.

כלל ה) ואם כבר התחיל המצוה מברך בעל.

נט"י ס"ל להרמב"ם שמברך קודם הנטילה כמ"ש"כ בפ"ו מברכות ה"ו ובפ"ח מחו"מ

כמו על נטילת לולב שמברך אח"כ, ואם מברך קודם באמת מברך ליטול, וברכת על

ה"ו (וכ"כ בבה"ל סי' קנ"ח סי"א ד"ה מברך) ולכן הוצרך בו טעם אחר שהוא ברכת הרשות כנ"ל.

על ביעור חמץ "שמשעה שנתן לבו לבער הותחלה המצוה" לשון הרמב"ם שם ונ' כוונתו שכבר ביטל בלבו, ולפ"ז להסוברים לברך על ביטול חמץ ג"כ יברכו "על" שמשעה שנתן דעתו כבר ביטלו בלבו, ולפ"ז יהי מוכח דסגי בביטול בלב בלי דיבור ועי' בה"ל סי' תל"ז ד"ה בלבו.

על מצות תפילין על תש"ר משום שהותחל המצוה בשל יד כ"כ הכ"מ.

על ספירת העומר משום שהותחל המצוה בקצירת העומר כ"כ הכ"מ, ונראה משום דהקצירה הוא ג"כ בשביל כו"ע ומקרי שגם הסופר התחיל המצוה אבל מצוה הנעשית בב' בנ"א לא מקרי שהותחלה משום שאדם אחר עשה המצוה כדמוכח מהא דמברך המקטיר להקריב זבחים ומנחות וכן"ל אע"ג שכבר הותחל בשחיטה, ומה"ט מברך האב ג"כ להכניסו בבריתו, מיהו בזה אפי' האב עצמו מוהל ג"כ מברך להכניסו כמש"כ הרמב"ם בתשו' שהיא ברכת השבח וכן"ל, וכן מברכין לאכל תרומה אע"ג דהותחל בהפרשה כנ"ל. על ד"ת שחייב תמיד והוי כהותחל קודם כ"כ הכ"מ ע"ש.

ונראה דזהו ג"כ טעם על אכילת הפסח ועל אכילת הזבח ועל אכילת מצה ועל אכילת מרור כמש"כ הרמב"ם בפ"ח מחו"מ דכל

אלו כבר הותחל המצוה בשחיטת הפסח דגם מצה ומרור מצוה לאכל עם הפסח ואע"ג שיש עוד מצוה מיוחדת של אכילת מצה מה"ת שנוהג גם בזה"ז מ"מ הוקבע הנוסח לכלול גם המצוה של אכילתו עם הפסח וגם בזה"ז שאין לנו פסח לא נשתנה הנוסח, ובזה מיושב מה שהקשו כל הראשונים על הרמב"ם מברכת מצה ומרור *.

ולפ"ז יברכו גם על הסמיכה ועל התנופה שכבר הותחלה בשחיטת הזבח, וכן על יציקת שמן על המצורע שכבר הותחלה בהקרבת הקרבן.

ובטבילה ס"ל להרמב"ם דמברך לפני שטובל כמש"כ בהדיא בה"ז חוץ מטבילת הגר ומה שמברך על הטבילה יש בזה טעם אחר כנ"ל כלל ד'.

והנה הראב"ד השיג על הרמב"ם דלפי דבריו א"כ בציצית ותפילין וסוכה אם שכח ולא בירך קודם יברך על (וכנראה דמשמע ל"י כן מלשון הרמב"ם דמדמה זה לברכת לישיב בסוכה וגם סיים מכאן אתה למד כו') ואינו כן שעדיין המצוה לפניו משא"כ בביעור חמץ ובנטילת לולב שכבר נגמר עיקר המצוה עכ"ד. והכ"מ כתב שהרמב"ם חולק ע"ז, והוא תמוה מאד שבהדיא כ' הרמב"ם לעיל בהלכה ה' כד' הראב"ד, וכבר כ' כן המגד"ע ותימא על הכ"מ שדחהו, [ומצאתי שכבר תמה במרכה"מ על הכ"מ וכתב שדברי המגד"ע נכונים].

* שהקשו על הר"מ דהרי מצה ומרור הוי חובה ועושה בעצמו מדוע מברך בעל.

לפמש"כ לעיל. וכן צ"ל בברכת תש"י ותש"ר
דכיון דאמרי' שלא יפסיק ביניהם ומשהתחיל
להניח ש"י צריך לגמור בש"ר מקרי
שהותחלה עיקר המצוה בש"י, וצע"ק בזה.
ויל"ע לבני מערבא דמברכי בתר דמסלקי
תפיליהו לשמור חוקיו והא כבר הותחלה
המצוה בלבישת התפילין והול"ל על שמירת
חוקיו, ואולי כיון שהיא ברכה מיוחדת דוקא
על הגמר ל"ש לומר שכבר הותחלה שהגמר
לא הותחל (והעיר לזה הר"ד וינטרויב ג"י)
וצ"ע.

ע"כ שיטת הרמב"ם ז"ל.

ולענין ברכת עגלה ערופה במדידה יברכו
למדוד שהוא חובה על הב"ד וכנ"ל לענין
מילת גרים והקרבת קרבנות, וכן לענין
עריפה יברכו לערוף ואע"ג שכבר הותחלה
במדידה כיון שהן בב' בנ"א מברכין לעשות
כמו שהוכחנו מהקרבת קרבנות ואין זה נקרא
שמודד בשביל בני העיר כמו בקצירת העומר
שהמדידה אין שייכא אלא לב"ד הגדול
משא"כ קצירת העומר שמוטל על כל ישראל,
וברחיצת הידים הזקנים שרוחצים מברכין
לרחוץ אבל הב"ד י"ל שכבר הותחלה
המצוה אצלם בעריפה ויברכו על רחיצת
הידיים ואפשר דלא פלוג הואיל ומברכין
יחד, (וכעין זה צ"ל בברכת על המצות דס"ל
למ"ד בסוכה מ"ו דלא פלוג בין המצות),
ובמקרא הפרשה לכאן הזקנים יברכו על
מקרא והכהנים יברכו לקרות שאצלם עדיין
לא הותחל המצוה וצע"ק, [נוע"ל סי' י"ב ס"ה
וסי' י"ד ס"ב וסי' ע"ו ס"א ג'].

ולפ"ז צריך ליישב למה בספירת העומר
מקרי שכבר הותחל בקצירה אע"ג שעדיין
מצות ספירה לפניו, וכן בת"ת כיון שכבר
למד קודם דהא מ"מ עדיין המצוה לפניו
ומ"ש מציצית ותפילין וסוכה, (ובשלמא
הכ"מ לשיטתו שרבנו חולק גם בציצית
ותפילין וסוכה א"ש אבל לפמש"כ קשה).

ובספירת העומר י"ל דעיקר המצוה הוא
הקצירה שהרי הספירה ג"כ אינו אלא
מהקצירה אבל בסוכה והני שניהן שוין אבל
מת"ת קשה ואולי ת"ת כיון שאין לה הפסק
כלל אף פעם עדיף, וצ"ע, ואין לומר דס"ל
דברכה א' היא עם והערב נא והו"ל ברכה
ארוכה ובברכה ארוכה אין כללים אלו כנ"ל
בהקדמה, דהא בפ"ז מתפלה הי"א חשיב להו
בג' ברכות.

ובזה מיושב ג"כ מה שהוצרך הרמב"ם לומר
טעם בכיסוי הדם משום שהיא רשות ולא
קאמר משום שהותחלה בשחיטה (דהא ע"כ
ס"ל דהותחלה בשחיטה דאל"ה אינו ברכת
רשות), ואין לומר דאיצטריך אם עושה אחר
הכיסוי ולא השוחט, דהא כיון דהמצוה
מוטלת על השוחט אף אם אחר עושה הו"ל
כעושה לאחרים (ורק אם הבעלים אין רוצה
לכסות אז המצוה על אחרים ע"י בגמ'), אבל
לפמש"כ א"ש דכיסוי אינה עיקר מצוה טפי
מהשחיטה משא"כ בקצירת העומר דהעיקר
הוא הקצירה, ואפשר עוד דגם בכיסוי הומ"ל
האי טעמא וחד מתרי טעמי נקט.

ולפ"ז צ"ל דאכילת מצה ומרור ופסח
וחגיגה בכל אלו העיקר שחיטת הפסח

סימן ח'

דעת הראב"ד

(בהשגות פ"א מברכות ונראה שזה כתב רק לפ"ד הרמב"ם שהרי הרמב"ן הביא בשמו בשם רבו רמב"י שם"ל

(כשיטת ר"ת)

הוא מודה לשיטת הרמב"ם ורק דס"ל דמצוה מברך על עשי' (ולעיל כתבנו דגם הרמב"ם נמשכת אם לא בירך בתחלה יברך, אח"כ ג"כ ס"ל כן), ואפשר דס"ל בברכה"ת לברך לעשות ורק אם כבר נגמרה עיקר המצוה לעסוק בד"ת ולא על ד"ת.

אוצר החכמה

אלא שהוסיף עוד ג' כללים

כלל א) מצוה דרבנן מברך על,

כגון על מקרא מגילה, על רחיצת ידים, ואם כן הוא מן התורה, אך אפשר כמ"ש כדעת הראב"ד פ"ו מברכות. הרמב"ם דמשגמר בלבו הוי ליה כביטול על נטילת ידים, על טבילת כלים, על מצות עירוב, ובנר שבת אפשר דס"ל לברך על הדלקת נר ואולי גם על ביעור חמץ דמדאורייתא שבת כד' הריטב"א פ"ק דפסחים. ולענין ברכת הלל עי' לקמן.

09/09/2018nna

כלל ב) זולת אם לשון כזה כבר נתקן על מצוה דאורייתא מברך כל,

כגון להדליק נר של חנוכה משום נרות דמקדש כמש"כ הראב"ד, וכן י"ל בברכת להדליק נר של שבת, וכן י"ל בלהפריש תרו"מ וחלה בזה"ז דהוא דרבנן משום שנתקן כשהי' דאורייתא, וכן בלאכל מרור [דס"ל לראב"ד לברך לאכל על מצה ומרור כמש"כ בהשגות ואפי' בזה"ז] משום שנתקן בזמן הבית שהי' מה"ת [ולא ס"ל סברת הרמב"ם דבתר פסח גרירי, ול"ד לספירת העומר דבתר קצירה גרירא

דמברכין לרחוץ, ונראה דהראב"ד לא קאמר לה אלא בנ"ח דעיקרה נתקן בשביל הנס של נרות המקדש ולכן עשאוה כעין נרות המקדש אבל בשאר מקומות אף שמצינו ברכה דומה לזה לא גרירי בתרה, ולפ"ז בברכת נר של שבת יברכו על הדלקה ולא להדליק, ובוזה מיושב ג"כ על מקרא מגילה אף דבעגלה ערופה יברכו לקרות את הפרשה.

כלל ג) וכן מצוה שאין לה קצבה מברך בל' אף שהיא דרבנן.

כגון להדליק נר חנוכה שאין לה קצבה שהמהדרין מוסיפין והמהדרין מן המהדרין מוסיפין עוד, וטעם זה י"ל ג"כ בלהדליק נר של שבת דמצוה לאפושי שרגא כדא' שבת כ"ג ב',

וכן י"ל בלהפריש תרו"מ וחלה (אף בזה"ז שהוא דרבנן) משום שעין יפה א' ממ' והבינונית מנ' והרעה מס' וכן בחלה שעיסת בעה"ב א' מכ"ד והנחתום א' ממ"ח ומה"ת בכולן חטה א' פוטרת,

ואפשר גם בלקרוא את ההלל משום שבר"ח מדלגין (וד' הראב"ד בהשגה שם הט"ז דמברכין גם בהלל דר"ח).

ויל"ע למה אין מברכין על קה"ת, ואולי בה"ת פוטרת.

ויל"ע למה אמרו במסכת סופרים לברך לקרות בכתבי הקודש על הפטרה הא מדרבנן היא, ושמא משום דעיקר מצות תלמוד תורה הוא מן התורה וכשקורא מקיים גם מצות ת"ת דאורייתא (ואע"ג שכבר בירך על ת"ת בבקר).

ובחיבוט ערבה למ"ד בירו' דמברכין יברכו "על חיבוט" דהוא מנהג נביאים, ע"כ דעת הראב"ד^ה.

ולענין עגלה ערופה אין נ"מ בזה ודעתו הכל כדעת הרמב"ם.